

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди»

ПСИХОЛОГІЯ СВІДОМОСТІ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

ТЕЗИ

І Міжнародної науково-практичної конференції

**Переяслав-Хмельницький, Україна,
21 березня 2017 року**

Ministry of Education and Science of Ukraine
State Higher Educational Establishment «Pereyaslav-Khmelnitskyi
State Pedagogical University named after Hryhoriy Skovoroda»

PSYCHOLOGY OF CONSCIOUSNESS: THEORY AND PRACTICE OF SCIENTIFIC RESEARCHES

THESES

International Scientific and Practical Conference

**Pereyaslav-Khmelnitskyi, Ukraine,
March 21, 2017**

УДК 159.922(082)

ББК 88.3я43

П 86

*Рекомендовано до друку Вченою Радою
ДВНЗ ПХДПУ ім. Григорія Сковороди
(протокол № 8 від 23.03.2017)*

Редакційна колегія:

Калмикова Л.О. д.психол.н., професор, завідувач кафедри психології і педагогіки дошкільної освіти ПХДПУ ім. Григорія Сковороди; *Волженцева І.В.* д. психол.н., професор кафедри психології ПХДПУ ім. Григорія Сковороди; *Лозова О.М.* д.психол.н., професор, завідувач кафедри практичної психології Інституту людини Київського університету ім. Бориса Грінченка; *Власова О.І.* д.психол.н., професор, завідувач кафедри психології розвитку факультету психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка; *Семиченко В.А.* д.психол.н., професор, завідувач кафедри психології і педагогіки Університету сучасних знань; *Роменкова В.А.* професор факультету соціальних наук Ризька Академія педагогіки і управління освітою.

Психологія свідомості: теорія і практика наукових дослід-

П 86 **жень: тези І міжнар. наук.-практ. конф., м. Переяслав-Хмельницький, 21 бер. 2017 р. / відп. ред. О.В. Дробот; ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». – К.: Талком, 2017. – 258 с.**

ISBN 978-617-7397-31-0

У збірнику подано тези доповідей учасників І Міжнародної науково-практичної конференції «Психологія свідомості: теорія і практика наукових досліджень» яка відбулася уперше в українському науковому просторі з проблематики психологічних досліджень свідомості людини.

УДК 159.922(082)

ББК 88.3я43

В сборнике представлены тезисы докладов участников I Международной научно-практической конференции «Психология сознания: теория и практика научных исследований», которая состоялась впервые в научном пространстве Украины по проблематике психологических исследований сознания человека.

The collection contains theses of reports of participants of the I International scientific and Practical Conference "Psychology of consciousness: theory and practice of scientific researches", which was held for the first time in Ukrainian scientific space on the problems of psychological researches of human consciousness.

© ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький
державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди», 2017

ISBN 978-617-7397-31-0

ПСИХОЛОГІЯ СВІДОМОСТІ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ – 2017

ЗМІСТ

<u>Теоретико-методологічні проблеми свідомості як предмета психологічних досліджень.....</u>	9
Бочелюк В.Й., СВІДОМІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ФОРМА ВІДОБРАЖЕННЯ.....	9
Дробот О.В., СВІДОМІСТЬ ЯК ПРЕДМЕТ ПСИХОСЕМАНТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	12
Кіресва З.О, МОДЕЛЬ ГЕНЕЗИСУ ТЕМПОРАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ	16
Лозова О.М., ПСИХОЛОГІЯ БУДЕННОЇ СВІДОМОСТІ ЯК НОВА ДИСЦИПЛІНА ВИКЛАДАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ.....	20
Музика О.Л., ФАКТОРНО-СЕМАНТИЧНИЙ ПІДХІД ДО РЕКОНСТРУЮВАННЯ СУБ'ЄКТИВНОЇ КАРТИНИ ЗДІБНОСТЕЙ.....	22
Паркулаб О.Г., ФЕНОМЕНОЛОГІЧНИЙ МЕТОД ВИВЧЕННЯ ЛЮДСЬКОЇ СВІДОМОСТІ.....	25
Румянцева И. М., ЯЗЫК И РЕЧЬ: СОЗНАТЕЛЬНОЕ И БЕССОЗНАТЕЛЬНОЕ.....	28
Семиченко В.А., СИСТЕМНА РЕФЛЕКСІЯ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ.....	31
Тітов І.Г., ФЕНОМЕНОЛОГІЯ СВІТОГЛЯДУ.....	37
Швалб Ю.М., ТОПОЛОГИЧЕСКАЯ МЕТАФОРА ПРОСТРАНСТВА ЖИЗНИ ЛИЧНОСТИ.....	40
<u>Психологія свідомості: правові, етнічні, професійні, релігійні, регуляторні та ін.аспекти.....</u>	45
Балахтар В.В., НАЦІОНАЛЬНА САМОСВІДОМІСТЬ У СТАНОВЛЕННІ ОСОБИСТОСТІ ФАХІВЦЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ.....	45
Винославська О.В., ПСИХОЛОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗМІНИ ЕТИЧНИХ НАСТАНОВЛЕНЬ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІЗАЦІЇ.....	48
Віденєєв І.О., ДЕТЕРМІНУЮЧИ ФАКТОРИ ДЕФОРМАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПРАВОСВІДОМОСТІ ПРАЦІВНИКІВ СЛІДЧИХ ПІДРОЗДІЛІВ ОВС.....	51
Волженцева І.В., Глушенко В.В., УСВІДОМЛЕННЯ І ПРИЙНЯТТЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ЧОЛОВІКАМИ З РІЗНИМ СІМЕЙНИМ СТАТУСОМ.....	53

Волженцева І.В., Суха В.В., ІГРОВА ЗАЛЕЖНІСТЬ ЮНАКІВ: ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ТА СКЛАДНІСТЬ УСВІДОМЛЕННЯ.....	57
Волженцева І.В., Павлова Н.О., ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ГОТОВНІСТЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ: ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ТА УСВІДОМЛЕННЯ СВОГО НОВОГО СТАТУСУ.....	60
Волженцева І.В., Петрина О. Б., ОСОБИСТІСНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОДРУЖЖІВ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА УСВІДОМЛЕННЯ ЗАДОВОЛЕНІСТЮ ШЛЮБОМ.....	63
Волженцева І.В., Кудря Л.В., УСВІДОМЛЕННЯ ЖІНКОЮ СВОГО НОВОГО СТАНУ ПІД ЧАС ВАГІТНОСТІ.....	66
Гафіатуліна А.В. СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «НАЦІОНАЛЬНА САМОСВІДОМІСТЬ» ТА «ЕТНІЧНА САМОСВІДОМІСТЬ».....	69
Данилюк І.В., Гресько В.В., ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕТНІЧНОЇ САМОСВІДОМОСТІ.....	73
Данилюк І. В., Ларін Д. І., ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ФЕНОМЕНУ РЕЛІГІЙНОЇ СВІДОМОСТІ У ПОГЛЯДАХ Г. КОСТЕЛЬНИКА.....	75
Івашкевич Е.Е., ОБРАЗ СВІТУ ПЕРЕКЛАДАЧА ЯК ДЕТЕРМІНАНТА СТАНОВЛЕННЯ ЙОГО ПРОФЕСІЙНОЇ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ СВІДОМОСТІ.....	78
Калмиков Г.В., ВОЛОДІННЯ МОВОЮ ПРОФЕСІЇ: ФЕНОМЕН ОСМИСЛЕННЯ ЧИ УСВІДОМЛЕННЯ.....	81
Карпенко А.П., СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ІНЖЕНЕРНО-ТЕХНІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ.....	85
Кобець О.В., ПРАВОСВІДОМІСТЬ ЮРИСТА ЯК СКЛАДНА САМОРЕГУЛЬОВАНА ФУНКЦІОНАЛЬНА СИСТЕМА ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ.....	88
Кононець М.О., МОРАЛЬНА СВІДОМІСТЬ ЯК ВНУТРІШНІЙ МОРАЛЬНИЙ РЕГУЛЯТОР ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМЦЯ.....	91
Крилова-Грек Ю.М., ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПОЛІТИЧНІЙ СФЕРІ (НА ПРИКЛАДІ АНАЛІЗУ ВИСТУПУ ДОНАЛЬДА ТРАМПА).....	93
Музиченко І.В., ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ЕТНІЧНОЇ СВІДОМОСТІ.....	96
Пірен М. І., УКРАЇНОМОВНА КУЛЬТУРА ЯК МОТИВАЦІЙНА СКЛАДОВА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ОСОБИСТОСТІ В УКРАЇНІ.....	100

Сабол Д. М., МЕТОДИКИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕТНОСВІДОМОСТІ ЮНАЦТВА.....	103
Хараїм А. О., ГОТОВНІСТЬ ДО ДІЯЛЬНОСТІ ЯК СТАН СВІДОМОСТІ.....	107
Чекрижова М.М., ІНТЕГРАТИВНИЙ І ДИФЕРЕНЦІЙНИЙ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ САМООЦІНКИ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ.....	110
<u>Знакові структури свідомості та внутрішній світ особистості: візуальні і вербальні репрезентації.....</u>	<u>114</u>
Грубі Т.В. ОСОБИСТІСНИЙ КОНСТРУКТ РІЗНИХ ВИДІВ ПЕРФЕКЦІОНІЗМУ.....	114
Дробот О. В., Возович А.А., ПОБУДОВА ПСИХОСЕМАНТИЧНОГО ПРОСТОРУ ПРАВА В СИТУАЦІЇ МОРАЛЬНОГО НАСИЛЛЯ У ПРАВОСВІДОМОСТІ СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖІВ.....	117
Лозова О.М., Алфьорова О.О., ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЗМІСТ ОБРАЗУ СВІТУ НАРКОЗАЛЕЖНИХ ОСІБ.....	119
Ткач Р.М., МЕТАФОРИЗАЦІЯ ВНУТРЕННЕГО ПЕРЕЖИВАННЯ: ОТ ЗНАНИЯ К ПОНИМАНІЮ.....	121
<u>Когнітивні аспекти соціалізації та самовизначення особистості.....</u>	<u>124</u>
Гіренко С. П., ДО ПИТАННЯ ЗНАЧЕННЯ КОГНІТИВНИХ МЕХАНІЗМІВ У ФОРМУВАННІ КОНФЛІКТОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ.....	124
Грейліх О.О., ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТАРШОКЛАСНИКА.....	127
Иванова Я.В., СООТНОШЕНИЕ КОГНИТИВНЫХ ХАРАКТЕРИСТИК ПАССИОНАРНОСТИ И САМОАКТУАЛИЗАЦИИ ЛИЧНОСТИ.....	130
Костюченко О.В., ТВОРЧИЙ ТА АДАПТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ.....	133
Кузнєцова О.В., СТРАТЕГІАЛЬНО-ПОВЕДІНКОВІ КОРЕЛЯТИ ІННОВАЦІЙНОСТІ МИСЛЕННЯ.....	136
Литвишко О.М., ЗАСВОЄННЯ СОЦІАЛЬНОГО ДОСВІДУ ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В СІМ'Ї.....	139
Лозова О.М., Дейніченко А.О., ПСИХОСЕМАНТИЧНИЙ ПРОСТІР ЕМОЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЗДОРОВИХ ТА РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ ДОРΟΣЛИХ.....	142
Паламарчук О.М., Подорожний В.Г., ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОБРАЗУ СТАРОСТІ В ІНДИВІДУАЛЬНІЙ СВІДОМОСТІ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ.....	145
Хомич Г.О., Я – КОНЦЕПЦІЯ ТА САМОСТАВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ.....	148

Храбан Т. Е., ВПЛИВ ІНТЕРНЕТУ НА ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ.....	150
Якушко К.Г., РЕАЛІЗАЦІЯ РОЛЬОВОЇ ТЕОРІЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПРИ ФОРМУВАННІ ІНШОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ ТЕХНІКІВ-АГРАРІЇВ.....	153
Янкін В. О., ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ЯК ІНТЕГРОВАНОЇ ЯКОСТІ МОЛОДІ.....	156
<u>Розвиток мовної свідомості особистості.....</u>	160
Гудкова Н.В., Гусакова М.П., РОЛЬ МОЗЖЕЧКОВЫХ ФУНКЦИЙ В ФОРМИРОВАНИИ НАВЫКА ЧТЕНИЯ У ДЕТЕЙ.....	160
Дем'яненко С.Д., РОЗВИТОК МОВНОЇ СВІДОМОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ПОДОЛАННЯ ПОБУТОВОГО СТАВЛЕННЯ ДО МОВИ.....	163
Мисан І. В. СЕМАНТИЧНІ АСПЕКТИ ОВОЛОДІННЯ ДІТЬМИ ФРАЗЕОЛОГІЗМАМИ ЯК ПОКАЗНИК ПСИХІЧНО НЕУСВІДОМЛЮВАНИХ ПРОЦЕСІВ.....	167
<u>Розвиток свідомості на різних етапах онтогенезу в умовах освітнього середовища.....</u>	170
Кондрашихін А. Б., ВЖИВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ СТУДЕНТАМИ У ВИВЧЕННІ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН.....	170
Роменкова В. УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ОБРАЗА МИРА НА РАННИХ ЭТАПАХ ОНТОГЕНЕЗА.....	173
Ушакова О.С., Лаврентьева А.И., ФОРМИРОВАНИЕ СЕМАНТИЧЕСКОЙ СТОРОНЫ РЕЧИ У ДЕТЕЙ МЛАДШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА.....	175
Шевченко Н.Ф ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ СВІДОМОСТІ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ.....	178
Шипко М.В., ДОСЛІДЖЕННЯ СПЕЦИФІКИ РОЗВИТКУ ЕТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ.....	181
<u>Свідоме й несвідоме: проблема співвідношення в психічній організації індивіда.....</u>	184
Загурська Е. В., ПСИХОЛОГІЯ НАЦІОНАЛЬНОСТІ ЯК ПРОДУКТ НЕСВІДОМОГО: ПОГЛЯДИ Д.М. ОВСЯНИКО-КУЛИКОВСЬКОГО.....	184
Калмикова Л.О., НЕСВІДОМЕ І СВІДОМЕ В ЗАСВОЄННІ ДІТЬМИ РІДНОЇ МОВИ.....	186
Коропецька О. М., САМІСТЬ І САМОРЕАЛІЗАЦІЯ.....	189
Наконечна М.М., ОСОБЛИВОСТІ УСВІДОМЛЕННЯ ІНТЕРСУБ'ЄКТНИХ ПРОЯВІВ ОСОБИСТОСТІ.....	192

Родіна Н.В., ПРОБЛЕМА ПОДІЛУ ЗАХИСНИХ МЕХАНІЗМІВ І КОПІНГ-ПРОЦЕСІВ В ПСИХІЧНІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНДИВІДА.....	194
Фатєєва М.С., ЕВОЛЮЦІЯ ПОНЯТТЯ САМОУСВІДОМЛЕННЯ В ПСИХОЛОГІЧНІЙ НАУЦІ.....	198
Харченко Н.В., МЕХАНІЗМ НЕУСВІДОМЛЮВАНОГО АВТОМАТИЗМУ В АУДИЮВАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	201
<u>Самосвідомість і рефлексивна самоорганізація особистості.....</u>	205
Ананова І.В., СМИСЛОВЕ НАПОВНЕННЯ ПЕРЕЖИВАННЯ ПОЧУТТЯ ПРОВІНИ.....	205
Бабатіна С.І ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОСТІ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ.....	210
Власова О. І., Калениченко К. М., СКЛАДОВІ САМОСВІДОМОСТІ ЯК ЧИННИКИ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ ОСІБ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ НА ПЕРЕНАВЧАННІ В ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ ЗАЙНЯТОСТІ.....	214
Гальцева Т.О ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК САМОЕФЕКТИВНОСТІ З Я-КОНЦЕПЦІЄЮ ОСОБИСТОСТІ.....	217
Гранкина-Сазонова Н. В., ОСОЗНАННОСТЬ ЭМОЦИОНАЛЬНОЙ СФЕРЫ КАК ФАКТОР ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО БЛАГОПОЛУЧИЯ ЛИЧНОСТИ.....	220
Дробот О.В., Мельник І.І., РІВНІ РОЗВИТКУ УПРАВЛІНСЬКОЇ ТВОРЧЕСТІ ТА УПРАВЛІНСЬКОЇ САМОСВІДОМОСТІ КЕРІВНИКА.....	223
Доценко В.В Мілорадова Н.Е., ОСОБЛИВОСТІ СУБ'ЄКТИВНОЇ КАРТИНИ ЖИТТЄВОГО ШЛЯХУ МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ.....	226
Дятленко Н.М., ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ САМОПОВАГИ У ДОШКІЛЬНИКІВ.....	230
Лохвицька Л. В., РАННІ ФОРМИ ПРОЯВУ МОРАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ У ДІТЕЙ: АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЗАРУБІЖНИХ УЧЕНИХ.....	233
Оксентюк Н.В., РЕФЛЕКСІЯ ЯК ОДИН З ОСНОВНИХ МЕХАНІЗМІВ СУБ'ЄКТНОГО РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ.....	237
Панов М.С ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СВІДОМОСТІ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ РЕАДАПТАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА.....	242
Помилуйко В. Ю., ОСОБИСТІСНА І МІЖОСОБИСТІСНА РЕФЛЕКСІЯ ЯК ПСИХОЛОГІЧНИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ДОРΟΣЛИХ.....	244
Савченко О. В., РЕФЛЕКСИВНІСТЬ ЯК ЗАГАЛЬНА ЗДАТНІСТЬ СВІДОМОСТІ.....	247

Ментальні репрезентації й міфотворчість у соціокультурному просторі

<u>України та інших країн.....</u>	250
Кириченко Т.В., НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНА ПРИРОДА АРХЕТИПУ.....	250
Кубрак Т.А., РОЛЬ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ФАКТОРОВ В КИНОДИСКУРСЕ.....	252
Шапаренко Ю. В., ОСОБЛИВОСТІ УЯВЛЕНЬ ПРО СВІЙ НАРОД У ПРЕДСТАВНИКІВ ЛЕМКІВСЬКОЇ МОЛОДІ.....	255

6. Пірен М. І. Нова парадигма державного управління та корпоративної культури в Україні. [Навчальне видання]: монографія / М. І. Пірен. – Чернівці : Технодрук, 2016. – 244 с.

7. Сердюк Л. З. Психологія мотивації учіння майбутніх фахівців: системно-синергетичний підхід: монографія. – К.: Університет «Україна», 2012 р. 323 с.

8. Смульсон М. Л. Психологія розвитку інтелекту: Монографія. – К.: 2001. – 276 с.

Сабол Д. М.

кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри методики та психології дошкільної і початкової освіти Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка,

м. Київ, Україна

МЕТОДИКИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕТНОСВІДОМОСТІ ЮНАЦТВА

У науковому дослідженні «Психологічні особливості формування етнічної свідомості в юнацькому віці засобами української народної вишивки» при організації констатувального емпіричного дослідження ми виходили з концепції етнічної свідомості О.М. Лозової, спираючись, зокрема, на структурну модель етнічної свідомості (Лозова, 2007). Було обрано методи та методики дослідження, релевантні структурі етнічної свідомості. В подальшому формувальний вплив засобами української народної вишивки було спрямовано саме на ті компоненти структури етнічної свідомості, які є специфічні для такого впливу.

Дослідження семантичних пластів етнічної свідомості передбачає дотримання визначених методичних вимог, пов'язаних з особливостями їх вимірювання. Оскільки смислова сфера етнічної свідомості є однією з найбільш значущих іпостасей особистості, то на її вимірювання була укомплектована

батарея переважно проєктивних тестів, метою застосування яких було дослідити компоненти етнічної свідомості (когнітивний, емоційний та діяльнісний), а також особливості прояву етнічної свідомості (змістові та структурні). Нижче описано методики дослідження.

Анкета етнонаціональної належності. На початку дослідження респондентам було запропоновано заповнити розроблену та апробовану в дисертаційному дослідженні А.С. Голоти «Анкету етнонаціональної належності» (Голота, 2012). Метою анкетування стало з'ясування таких даних: вік респондентів, їх стать, національна самоідентифікація, етнічна самоідентифікація, суб'єктивні причини національної самоідентифікації, суб'єктивна важливість національної самоідентифікації, характерні ознаки національності взагалі та характерні ознаки української національності, зокрема.

Виходячи з того, що належність до певної етноспільноти тісно пов'язана з етнічною ідентифікацією, а ідентифікація пов'язана з когнітивною, емоційною та поведінковою сферами життєдіяльності особистості, у нашому науковому дослідженні важливо було з'ясувати ціннісно-сміслову картину етнічної свідомості юнаків та юнок, а саме структуру (сенси, значення, чуттєву тканину) етнічної свідомості та ставлення юнацтва до свого етносу. Тому метою даної анкети було виявлення ознак, що споріднюють молоду людину з людьми її національності та етнічної групи: чому саме особа вважає себе представником певної національності та етнічної групи, наскільки важливою для юнаків є їх національність, а також які ознаки та обставини сприяють відчуттю справжнього представника свого етносу. Також окремими питаннями анкети була спроба доторкнутися до чуттєвої тканини образу (О.М. Леонтьєв) через відчуття себе як представника певного етносу.

Шкала соціальної самооцінки. Для діагностики ступеню позитивності колективної самооцінки нами була використана модифікована методика «Шкала соціальної самооцінки» Р. Люхтенана і Дж. Крокера. Метою цієї методики було вимірювання ступеню позитивності самооцінки та оцінки власної етнічної групи. Методика містить чотири аспекти: оцінка себе як члена етносу, тобто

того, наскільки респондент є гідним членом тієї етнічної спільноти, до якої він належить; особиста оцінка свого етносу, тобто наскільки, з точки зору респондента, гарною чи поганою є етнічна спільнота, членом якої він є; суспільна оцінка етносу, тобто, наскільки, з точки зору оточуючих, є гарною чи поганою етнічна спільнота, до якої належить респондент; значущість етнічної ідентичності, тобто наскільки важливою частиною власного «образу Я» є ідентифікація із своїм етносом.

Дана методика була модифікована нами у відповідності із завданням вивчення особливостей етнічної самооцінки юнаків.

Асоціативний експеримент передбачав асоціювання респондентами поняття «українська народна вишивка». Метою даного експерименту було з'ясування кількісного і якісного наповнення респондентами концепту «українська народна вишивка», а також за допомогою кластерного аналізу виявлення структури етнічної свідомості в частині сформованості відповідних уявлень. Досліджуваним пропонувалося словесний стимул, на який вони повинні були відреагувати в письмовій формі словами-реакціями з наданого списку обсягом 169 слів, які асоціювалися в них з названим словом. Експеримент проводився без вимірювання латентного періоду під час відповіді.

Наступним був застосований нами *метод вільних асоціацій* (варіант О.І. Степанової). Експериментатор пред'являв досліджуваним слова «вишивка» та «українська народна вишивка», на кожне з яких вони письмово відповідали першим словом, яке спадало на думку. Метою даної методики було з'ясування, чи ототожнюють респонденти ці два поняття, чи рівнозначні вони за змістом, яке смислове наповнення цих понять. Наступна методика – *епістолярний твір* – являє собою різновид проєктивних методів інтерпретації тексту. Текст в даній методиці трактується як комунікативна система мовних знаків та знакових послідовностей, у якій свідомісна об'єктивація особистості відбувається на основі асоціативного розгортання тексту. Отримані тексти оброблялися за допомогою експертної системи контент-аналізу ВААЛ.

Графеми. З метою оцінки компетентності досліджуваних у знаках та символах української народної вишивки було застосовано методику «Графеми». Розглянувши зображення, досліджувані мали виконати три завдання: а) визначити за п'ятибальною шкалою, як часто кожне зображення зустрічається в орнаментах української народної вишивки; б) зазначити, яке з цих зображень символізує для них Україну та в) вказати, на яке з них психологічно схожі вони самі.

Література:

1. Артемьева Е. Ю. Основы психологии субъективной семантики / Е. Ю. Артемьева. – М. : Наука ; Смысл, 1999. – 350 с.
2. Бичко О. В. Психологічні особливості етнічної ідентичності студентської молоді Східного та Південного регіонів України : дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : 19.00.05 / О. В. Бичко ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2004. – 263 арк.
3. Видолоб Н. О. Психолого-педагогічні умови формування української ментальності учнів основної школи (на матеріалі уроків української літератури) : дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : 19.00.07 / Н. О. Видолоб ; АПН України, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка. – К., 2003. – 238 арк.
4. Голота А. С. Соціально-психологічні особливості етнонаціональної ідентичності українсько-російських білінгвів : дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : 19.00.05 – соціальна психологія; психологія соціальної роботи / А. С. Голота ; НАПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К., 2012. – 222 арк.
5. Горбунова В. В. Психологічні чинники формування етнічної свідомості у юнацькому віці : дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : 19.00.07 / Горбунова Вікторія Валеріївна ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К., 2003. – 266 арк.

6. Лозова О. М. Знакова специфіка етнічної свідомості українців / О. М. Лозова // Проблеми гуманітарних наук : наук. зап. Дрогоб. держ. пед. ун-ту ім. І. Франка. – Дрогобич : РВВ ДДПУ ім. І. Франка. – 2007. – Вип. 19: Психологія. – С. 4–14.

Хараїм А. О.

магістрантка факультету психології, історії та соціології Херсонського державного університету, м. Херсон, Україна

ГОТОВНІСТЬ ДО ДІЯЛЬНОСТІ ЯК СТАН СВІДОМОСТІ

Психологічна готовність людини до діяльності є предметом наукових досліджень в різних галузях психологічної науки протягом декількох десятиліть. Готовність – це стан свідомості, що інтегрує низку психологічних феноменів (переконань, поглядів, ставлень, мотивів, почуттів, знань, навичок, вмінь, особистісних якостей та ін.), формуючи у такий спосіб налаштованість суб'єкта до певної поведінки. У сучасній психології найпоширенішими напрямками дослідження готовності є особистісний, у рамках якого готовність аналізується як особистісне утворення, яке обумовлює ефективність перебігу діяльності, її високу результативність (Б. Г. Ананьєв, А. О. Деркач, М. І. Дьяченко та ін.), і функціональний (Є. П. Ільїн, М. Д. Левітов, Л. С. Нерсисян та ін.), прихильники якого розуміють готовність як тимчасовий (швидкоплинний) психічний стан високої працездатності, який активізує психічні функції та мобілізує ресурси суб'єкта для виконання певної діяльності (навчальної, професійної або трудової).

Метою даної роботи є формування рівневої моделі функціональної готовності особистості до діяльності як такого стану свідомості, який забезпечує короткочасну внутрішню її налаштованість на виконання діяльності через швидку мобілізацію ресурсів, концентрацію зусиль на задачі. Ми припустили, що залежно від відповідності наявного досвіду актуальній проблемі активуються певні рівні готовності, на яких суб'єкт відтворює певні форми активності, динаміка та сталість котрих залежить від активованих ресурсів, які і спрямовані на підтримування стабільного характеру їх реалізації. Психологічні ресурси є